

Архипресв. С. В. Савчук

**ІДЕОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ
УКРАЇНСЬКОЇ ГРЕКО-ПРАВОСЛАВНОЇ
ЦЕРКВИ В КАНАДІ**

Вінніпер — 1975 — Канада

Високопреподобний Архипресвітер
д-р Семен В. Савчук

Архипресв. С. В. Савчук

**ІДЕОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ
УКРАЇНСЬКОЇ ГРЕКО-ПРАВОСЛАВНОЇ
ЦЕРКВИ В КАНАДІ**

(Доповідь виголошена на першій сесії
XV Собору УГПЦеркви в Канаді
2 липня 1975 р.)

ВИДАВНИЧА СПІЛКА ЕККЛЕЗІЯ

Вінніпег — 1975 — Канада

**IDEOLOGICAL PRINCIPLES
OF THE
UKRAINIAN GREEK-ORTHODOX CHURCH
OF CANADA**

by

Very Rev. S. W. Sawchuk

An Address on the Plenary Session of
the XV Sobor of the Ukrainian Greek-Orthodox
Church of Canada

PUBLISHED BY ECCLESIA PUBLISHING CO.

Winnipeg — 1975 — Canada

**Світлий Соборе!
Високопреосвященні Владики,
Високопреподобні Отці,
Високодостойні Делегати Громад,
Парафій і Місій!**

Оце Господь Бог благословив нам і дозволив зібратись на цьому П'ятнадцятому Звичайному Соборі нашої Святої Української Греко-Православної Церкви в Канаді, щоб ми на ньому спільно, — в братерській любові і згоді, та ведені Духом Святим, — обговорили й вирішили ті різні проблеми й питання, які стоять сьогодні перед нашою Церквою.

Передсоборова Комісія, яка приготувляла програму цього Собору, доручила мені виголосити на ньому „Ідеологічно-програмову доповідь”, як це подано в надрукованій програмі Собору, яку ви всі маєте. Признаюся, що мені не зовсім ясно, чого саме комісія від мене сподіється, але я так тому призначеної мені доповіді розумію, що я мав би в ній з'ясувати або вияснити ідеологічне становище нашої Церкви, її ідеологічні засади, а разом з тим застановитись разом з вами над тими завданнями й проблемами, які стоять сьогодні перед Церквою та про які цей Собор мусить винести свої рішення.

Згідно з соборноправним устроєм нашої Церкви, **найвищим законодатним тілом** у всіх її дочасних і духовних справах є її Собор. Як такий, Собор застановляється і виносить рішення між іншим у таких важливих справах, як правління Церкви, збереження **віри та устрою** церковного, зміцнення й розвитку церковного життя, піклування адміністраційними та маєтково-господарчими справами Церкви,

взаємовідносини з іншими Православними Церквами, та в інших справах, які передбачені в Статуті і Правилах Церкви, або які можуть з бігом часу виринути.

Як бачимо, — доля Церкви фактично спочиває в руках її Соборів, бо ці Собори відповідають за її розвиток і добробут; за збереження її **основних засад** та взагалі за її існування. А з цього ясно виходить, який важливий і відповідальний обов'язок падає на всіх членів Собору, — і на Високопреосвящених Владик, і на Всечесних Отців Духовних, і на Достойних Делегатів церковних Громад, Місій і Парафій. Отож, щоб цей свій обов'язок чесно й совісно виконати, всі члени Собору, — як духовні так і світські, — мусять усвідомити собі й пам'ятати, що вони виступають на Соборі не як поодинокі особи, не кожний про себе і за себе, але що **всі вони разом** становлять собою **одно тіло церковне**, і як такі, вони обмірковують та вирішують справи, які стають перед Собором, не лише згідно зі своїм особистим уподобанням чи бажаннями, ані не лише згідно з бажанням своїх поодиноких громад, — але згідно з тим, що є корисне, що є добре і потрібне для цілої Української Греко-Православної Церкви в Канаді, як установи Божої.

Щодо ідеології нашої Церкви, **тобто її основних засад**, то думаю, що мені нема потреби над ними ширше зупинятися, бо вірю, що кожний активний член Церкви про них знає. Все ж таки думаю, що не зашкодить бодай головніші з цих засад пригадати, щоб ми про них пам'ятали, коли будемо обговорювати та вирішувати справи, які вже стоять, або в ході нарад можуть стати перед Собором.

Є чотири головні чи основні засади, на яких наша Церква була зорганізована і на яких дотепер існувала, а яких вона

ніколи не сміє змінити, якщо хоче далі залишитись собою, — тобто такою, якою вона була основана в Канаді в 1918 році.

Дві з цих основних засад містяться вже в самій її назві: **Українська Греко-Православна Церква**. — Перше слово в цій назві виявляє національний характер Церкви. Це є **Українська Церква** — не англійська, не французька, не польська, не грецька, не римська, ні яка інша, — тільки **українська**, — зорганізована самими українцями і для українців, та підтримувана й керована самими українцями, не ким іншим. Відберіть від українців право керувати цією їхньою Церквою, відберіть від нашої Церкви українську мову, відберіть українську ідеологію, відберіть український церковно-релігійний спів та українські релігійно-церковні звичаї і традиції, — як наприклад українські різдвяні та великодні обряди; відберіть український церковний календар, — то Українська Православна Церква перестане бути собою; перестане бути такою, якою основоположники її організували та якою вона проіснувала дотепер, — тобто **українською**. Вона може далше залишитися Церквою, чи церковною організацією, **але не українською Церквою**. — Отже **перша основна засада нашої Церкви**, — це її, так скажу, **українство**.

Другою основною засадою нашої Церкви, на яку вказує сама її назва, — це її **Православна Віра**. Згідно з Чартером і Статутом Церкви — „Українська Греко-Православна Церква в Канаді... є частиною Єдиної Святої Православної Соборної Апостольської Східньої Церкви... вона захоче догматичну єдність в усіма православними автокефальними Церквами... і провадить своє життя на основі Слова Божого, в Святім Письмі поданого, та Святого Передання, заключеного в правилах 7-ох Вселенських Соборів”.

Правда, в назві нашої Церкви є ще слово „Греко” — отже „Греко-Православна”. Але це слово засадничого значення вже тепер не має. Це слово було введене до назви нашої Церкви свідомо і пляново, бо Церковний З’їзд 1918 року, на якому Церкву було зорганізовано, хотів цим виразно підкреслити, що Церква, яку він рішив відродити в Канаді, **визнає ту саму Православну Віру, яку український народ прийняв за Володимира Великого з Греції**. Зрештою, тоді ще дві інші Православні Церкви мали слово „Греко” в своїх назвах, а це: „Руська-Греко-Католицька Православна Церква Північної Америки” та „Східня Греко-Православна Церква Румунії”.

Але, повторяю, це слово в назві нашої Церкви нині вже непотрібне, і його можна б усунути, але для цього треба б змінити Чартер, а поки він не є змінений, **офіційна назва** нашої Церкви залишається такою, якою вона була дотепер.

Третя основна засада нашої Церкви — це її **соборноправний устрій**, згідно з яким дочасні й духовні справи Церкви вирішуються на її Соборах. Завдяки цій соборноправній засаді ми власне зішлись на оцей Собор, щоб на ньому спільно і в любові обговорити й винести рішення у таких справах і проблемах, які стоять перед Церквою, та вирішення яких (згідно з основними засадами Церкви), — вимагає добро Церкви та всіх її вірних.

При заснуванні Української Греко-Православної Церкви в Канаді прийнято також засаду, що вона має бути самостійною, тобто автокефальною, — від нікого з чужих незалежною. Це становище Української Греко-Православної Церкви в Канаді є згідне з основним устроєм Вселенської Православної Церкви, яка визнає право кожного народу мати свою національну (автокефальну) Церкву та яка й

сама складається з помісних, тобто національних Церков, а кожна з них сама собою управляє і ніякій іншій Церкві чи церковному проводові не підлягає.

Отже, **четверта** основна засада Української Греко-Православної Церкви в Канаді — це її **самостійність**. Ця засада самостійности регулює також взаємовідносини між нашою Церквою в Канаді та іншими Українськими Православними Церквами поза Канадою. Згідно з рішеннями попередніх наших Соборів, Українська Греко-Православна Церква в Канаді є в молитовному і духовному єднанні з іншими Українськими Православними Церквами у вільному світі, але під оглядом адміністративним та ієрархічним вона далі залишається самостійною і незалежною, як окрема Церква в окремій державі.

На закінчення цієї першої частини моєї доповіді хочу ще раз підкреслити, що ми на цьому Соборі мусимо строго дотримуватися основних засад нашої Церкви й нічого такого не схвалювати, ані приймати, що було б противне тим основним засадам, — інакше ми внесли б в церковне життя поділ і розбрат, а разом з тим загрожували б існуванню Церкви.

Сьогодні ми зі всіх боків чуємо: світ змінився, обставини змінилися, людські погляди на Церкву та взагалі на релігійні справи вже змінилися, отже й Церква мусить змінитися, мусить пристосуватися до змінених обставин часу, мусить іти за прогресом . . .

Так, життєві обставини завжди змінювалися й далі будуть змінюватися, а разом з тим змінювалися й будуть змінюватися людські погляди. Але пам'ятаймо, що є такі речі, які ніколи не змінювалися й не можуть змінюватися, бо вони — **вічні!** Божі закони вічні. Божа правда вічна. Наука Ісуса Христа вічна. Тому треба сильно вважати, щоб

достосовуючись до змінених обставин часу, ми не порушили в Церкві того, чого не можна міняти, ні усувати, а саме — релігійно-моральних та догматичних засад Церкви. Та взагалі всього того, що є добре для Церкви, що об'єднує її вірних та приносить їм душевне задоволення і спасіння. — Можна змінити способи, методи кращого прищеплення й зберігання даних релігійних засад, **але не можна змінити самих засад, бо вони незмінні.**

II

Світлий Соборе! — Я не вичерпав би належно теми своєї доповіді, коли б хоч коротко не згадав про деякі проблеми, які стоять сьогодні перед нами, та з якими нам треба завзято боротися.

1. Найперше згадаю про отой великий релігійно-моральний занепад, який від якогось часу почав ширитись серед канадського суспільства, зокрема серед молоді, в наслідок якого різні каригідні проступки та вчинки, — як надужиття алкоголю, уживання наркотиків, порнографія, грабунки, вломи та всякого іншого рода насильства й злочини, включно з убивством — стали щоденним явищем. Цей моральний занепад вже почав просякати також і в наше українське середовище, як складову частину канадського суспільства. Отож, обов'язком усіх нас, в першу чергу таки нашого проводу, — духовного й світського, — поробити все, що в наших силах, щоб цю пошесть деморалізації припинити й не дозволити їй підкопувати й ослаблювати наше церковно-релігійне, громадсько-освітнє та родинне життя. Сподіюсь, що цей Світлий Собор знайде час і можливість присвятити цій важливій справі належну увагу.

2. Великою проблемою, яка стоїть сьогодні перед українським суспільством в Канаді, а також і перед Церквою, — це занепад української мови. По цілій Канаді з кожним роком все менше й менше нашої молоді, а то й старших, що розмовляють, а ще менше по-українському читають і пишуть та по-українському думають. — Хто винен у цьому? Усі ми, — батьки, школа, Церква та ті, які стоять у проводі нашого культурно-освітнього та церковно-релігійного життя. Загроза затрачання української мови проявляється ще і в тому, що від якогось часу поширюється **нова й погубна теорія**, а саме, що ніби українцем можна бути і без знання української мови, — і то навіть добрим українцем. Так і виходить, що кожний, хто визнає себе „канадцем українського походження”, то він уже тим самим добрий і свідомий українець, хоч і словечка по-українському не знає. А що гірше, — він і не хоче знати! Що ж у нас робиться, щоб протиставитись цій погубній теорії? Майже нічого.

Ось на днях мені попала до рук програма курсу, якого провід нашої молоді СУМК плянує провести в місяці серпні цього літа для „вивчення української культури”. Курс цей називається по-англійському “Cultural Immersion Course 1975”. Переглянув я програму цього курсу від початку до кінця, але не знайшов в ній ані одного словечка про українську мову. Більше того, в програмі виразно зазначено, що вся наука буде відбуватися в англійській мові. По-англійському це сказано так: “Language of **instruction** is English; of life — Ukrainian” (підкреслення в оригіналі). По-українському це звучить так: „Викладава мова англійська; життя — українське”. Довго я не міг збагнути, що це має означати, аж мені вияснили це так: учителі (викладачі) і курсанти будуть говорити тільки по-англійському, але танцювати, виши-

вати, варити і їсти пироги, борщ і голубці, а також забавляйтесь будуть — тільки по-українському!

Отже маємо курси „Української культури” без української мови, без української літератури й поезії, без Тараса Шевченка, без Івана Франка, без поетеси Лесі Українки, без українських істориків та інших творців і діячів культури, — одним словом без усього того, що становить основну частину української культури.

Ні, Світлий Соборе, хто говорить або думає, що можна бути добрим, свідомим і культурним українцем і без найменшого знання української мови, той сам себе дурить, або пробує світ дурити. Бо як можна цінити, а тим більше збагачувати українську культуру, не знаючи ні української мови, ні літератури, ні історії, ні взагалі всього того, з чого складається культура? Це те саме, що говорити, що сліпий може розпізнавати й любоватись кольорами, або що глухий може любоватись музикою і піснею.

3. Тут я повинен бодай мимоходом згадати, що легковаження та пониження української мови вже так пішло далеко, що дехто навіть пропонує, а то й домагається, щоб завести англійську мову також у Церкві. Це для того, кажуть, бо наша молодь вже українського Богослуження не розуміє; а також „для вигоди мішаних подруж”. Так, Світлий Соборе, для вигоди! Треба, на жаль, сказати, що ці аргументи висувують навіть деякі одиниці, які займають в нашому середовищі відповідальні становища та позиції. Не знаю, — може вони роблять це в добрій вірі. Але, всі знаємо, що нераз людина „в добрій вірі” допускається навіть убивства. А заведення англійської, французької, чи якої іншої чужої мови в наших Богослуженнях — це було б нічим іншим, як тільки вбивством для Церкви, бо вона тоді перестала б бути такою, якою

була зорганізована та якою, з ласки Божої, проіснувала ось уже 57 років, — тобто **Українською Православною Церквою**, а не якоюсь іншою.

Передчуваю, що й на цьому Соборі може бути внесена пропозиція, щоб ввести англійську мову в наші Богослуження. В якій це формі на початку мало б бути, це для англізаторів не важне; важне те, щоб найперше відкрити для такої реформи двері, а потім справа піде легко, бо як знаємо, реформі границь немає. Але треба пам'ятати одне: коли б Світлий Собор послухав цих „реформаторів” і допустив англійську мову до Богослужень, — він цим поламав би основну засаду Церкви, — засаду її українства.

4. Довідаюсь, що ще кілька інших „реформ” можуть бути запропоновані цьому Соборові, а саме: „скорочення Божественної Літургії” та зміну українського церковного календаря.

Де, в чім і як Божественну Літургію треба, чи можна скоротити, та що з неї викинути, а що залишити, — цього „реформатори” не кажуть, їм щоб тільки скоротити, бо провести годину-півтори в церкві тоді, коли на них чекає гра у гольф, або прогулька до озера, або яка інша розривка, — це для них задовго! А чи має право, і чи повинна наша Церква, як частина Вселенської Православної Церкви, на власну руку Св. Літургію міняти чи скорочувати, — цим реформатори не клопочуться. Треба скоротити, кажуть, бо обставини нинішнього часу цього вимагають.

А далі — зміна календаря. Видавалося б, що ця справа вже давно була завмерла, але ось знов відживає. Не бачать приклонники зміни церковного календаря, яку шкоду зміна календаря нанесла нашим братьям українським католикам; вона поділила їх на два протилежні табори, — старокалендарників і новокалендарників. Не бачать,

що зміна календаря порізнила не лише їхні громади, але навіть родини, бо батьки святкують за старим календарем, а діти за новим; коли одні співають „Благообразний Йосиф з хреста зняв Пречистеє Тіло Твоє” та виносять Плащаницю, то інші вже співають „Христос Воскрес!”. Одні ще постять, а другі в той час, мов їм на злість, справляють весілля й забави з танцями, бо в них уже по Великодні. Ось так зміна календаря порізнила і парафії, і вірних, і сусідів, і дітей з родичами.

Недавно ми з Владикою Андрієм були в Греції, де також є поділ на тлі календаря, а разом з тим поділ на дві Церкви, які між собою ворогують та не сходяться, хоч обидві православні і грецькі. Невже і в нас, у нашій Церкві, комусь такого поділу бажається? І ради чого? Щоб замість Українського Різдва святкувати латинський „Кристімас”? І що той „Кристімас” нам дасть, — індика? Чи вечірки з напінками день перед Різдвам, так звані “Christmas office parties”, замість українського Святого Вечора з кутею у родинному колі? А чи може „Сента-Клауз” з дзвіночками коло „Ітонового стору”?

Направду дивні ми люди. З одного боку ніби хочемо затримати свою українську ідентичність, своє національне „Я”, і для цього навіть „грентів” від уряду домагаємось,—а з другого боку намагаємось за всяку ціну позбутись навіть найменших ознак нашої ідентичності, і стати подібними до других,—до англійців, французів, італійців та інших латинників, в яких немає ні крихітки тих релігійно-національних цінностей, якими багаті ми та наша Українська Православна Церква. Нам у Вінніпезі забрало роки часу, щоб нарешті спопуляризувати Українське Різдво. Колись в Вінніпезі наших дітей вчителі карали, якщо вони на Українське Різдво не були в школі. Це заставило мене вдатись до Шкільної Ради і

внести сильний протест проти цього релігійного переслідування української дітвори. Між іншим я звернув шкільним тростам увагу, що жидівські діти також не йдуть до школи у свої релігійні свята, але вчителі їх за це не карають, — чого ж тоді ті самі вчителі карають українських дітей за українські свята? Мене просили дати їм список українських свят, в які діти повинні бути звільнені від школи, якщо їх батьки цього бажають. Я це зробив, і скоро дійшло до того, що коли діти українських комуністів були в українські свята в школі, то вчителі їх питали, чому вони не в Церкві? Остаточно ми дочекались і того, що під час українських Різдвяних Свят, — від Різдва до Богоявлення (Йордану) — цілий Вінніпег є вдекорований спеціальним освітленням на відзначення Українського Різдва, — „Юкрейніян Кристмас”. А місцева англomовна преса кожного року містить обшірні статті про українські Різдвяні й Великодні Свята та про наші святочні обряди, традиції й звичаї. Будучи капеляном при канадській армії, я близько був зжився з одним англiканським капеляном на ім'я Ендерсон, який пізніше став англiканським єпископом. Він не раз мені говорив, що за видує нам українцям, що ми одинокі, що обходимо Різдво, як дійсно релігійне свято, а не так як їхній „Кристмас”, що перетворився в торговицю-ярмарок, та що в ньому вже майже нічого релігійного не залишилось. А от тверді шотляндці („скачмени”) ще й сьогодні обходять своє, як вони називають, „Мале Різдво” — „Литтл Кристмас”, яке припадає на 6-го січня, тобто на наш Святий Вечір, — і вони горді з того, що цим відрізняються від англійців та інших латинників. Направду тяжко збагнути, чого саме шукають наші „прогресивні” реформатори, які час від часу дають про себе чути, пропагуючи зміну церковного календаря.

5. Є ще одна справа, яка хоч може й не буде предметом нарад на цьому Соборі, то треба про неї згадати хоч би тому, що свого часу нею були захопились деякі з наших молодших вірних, а то й кількох молодших священиків, а подекуди ця справа ще й сьогодні не завмерла. Маю на думці рух за так званим „Пан-Православієм” на Американському континенті. Апостоли цього руху проповідують, що окремих національних Православних Церков не повинно бути, але що всі вони повинні об’єднатися в **одну** Православну Церкву для **всіх**, — і для українців, і для москалів, і для румунів, і греків, — та взагалі для всіх православних, а до того з **одною** богослужбовою мовою, — очевидно англійською, — та з **одним проводом**. Далі ці апостоли проповідують, що націоналізм, тобто патріотизм, — це витвір диявола й тому кожний правдивий православний мусить відрестися цього диявольського витвору, тобто своєї національності, і бути тільки добрим православним, бо Ісус Христос не оснував ні української, ані якоїсь іншої національної Церкви, тільки Церкву Христову.

Свого часу таким поглядом захопився був також редактор „Сумківця”, який в числі за жовтень 1972 року, в англійській статті п.з. “Orthodox for Ukraine” or “Orthodox for Christ” („Православні для України” чи „Православні для Христа”) закинув нам, що ми — православні українці — є більше „Православні для України”, ніж „Православні для Христа”. А далі, що плекання й збереження української мови, — це справа світських організацій, які входять до Союзу Українців Самостійників, а не справа Церкви, бо „Церква це „Храм Божий” і повинна робити тільки Божу роботу” (“The Church is the “Temple of God” and should do only God’s work”). Отже ясно, якщо Церква за-

кликає вірних зберігати й шанувати свою рідну мову, та взагалі все своє рідне, то цим вона не робить „Божої роботи”, а радше роботу диявола, бо плекає націоналізм — патріотизм, що є витвором диявола.

Ось таке проповідують пропатори „Пан-Православія”, тільки не вияснюють ось цього: якщо націоналізм-патріотизм є витвір диявола, то хто ж тоді сотворив на світі окремі національності, чи народи? Хто сотворив українців — українцями; греків — греками; сербів — сербами; поляків — поляками, і т. д.? Якщо національності — це витвір диявола, то хіба й людей як таких сотворив не Бог, але диявол, який у своїй злості поділив їх на різні національності. Але помітне ось що: на запитання хто мав би стати в проводі тієї одної „Пан-Православної Церкви” в Америці, відповідь була, що Російська Зарубежна Церква, бо вона одинока між всіма іншими національними Православними Церквами, що ще наповнена духом правдивої Православної Церкви. Отже ясно: російський націоналізм-патріотизм добрий, — він від Бога, але український патріотизм злий, і його треба відкинути, як витвору диявола.

Я вказав на деякі з проблем, які стоять сьогодні перед нами, між іншим для того, щоб пригадати, що наша Свята Українська Православна Церква ще й до сьогодні не цілком позбулася своїх ворогів-противників. Правда, старих противників, які накидались на неї в перших роках її існування, ми, при Божій допомозі, змогли побороти, але диявол-сатана не спить і посилає нам все нових противників, — нераз, на жаль, з українськими прізвищами. Отож мусимо бути постійно чуйними й не забувати оцих слів перестороги, висказаних нашим Спасителем Ісусом Христом: „Стережіться фальшивих пророків, що приходять до вас в оде-

жі овечій, а всередині — вони вовки хижі” (Мат. 7:15).

Світлий Соборе! — Прошу мені вибачити, що забрав стільки вашого часу; також прошу вибачити, якщо сказав щось такого, що могло декому не подобатися. Але я вважав своїм святим обов'язком це зробити, бо насправду переживаємо важкі часи, коли чорні сили щораз більше наступають на нашу Святу Українську Православну Церкву, стараючись її цілком знищити, або бодай підкопати й захитати її основні ідеологічні засади.

Цей наш Собор уже п'ятнадцятий з ряду звичайних Соборів. Але крім звичайних Соборів, ми вже мали також п'ять надзвичайних Соборів. Отже нинішній Собор — це вже двадцятий, в якому я, з ласки Божої, беру участь. Передчуваю, що це може бути вже мій останній Собор, та що мені скоро прийдеться повторити за праведним Симеоном: „Нині відпускаєш слугу Свого, Владико, за словом Твоїм у спокої . . .” (Лук. 2:29). Але я не був би вірний ні сам собі, ані Церкві, — ані не міг би „відійти у спокої”, коли б не виявив і не поділився з вами своєю журбою та побоюванням за дальшу долю нашої Святої Церкви. Одне, що підтримує мою непохитну віру у її світле майбутнє, — це той факт, що і перед усіма попередніми Соборами були великі й важливі справи до вирішення, і ті Собори, ведені Духом Святим, їх належно вирішували й розв'язували і так зберегли Церкву у повній її величі аж по нинішній день. Отож сильно вірю, що і на цьому Соборі Дух Святий буде керувати нами, і що Він допоможе нам вирішувати всі питання, які стануть перед нами, правильно і розсудливо, — Богові на славу, Святій нашій Церкві на користь, а всім її вірним на спасіння, в чому — допоможи нам Боже.

Printed by Trident Press Ltd., Winnipeg, Man.